

Iwawa ekaya nkang'ea Ebola ele na?

Nkang'ea Ebola (eyanaki joso ngole fefele ea balongo) efa mongo nkang'ea bekolo biumaka, lolonde ele nkang'ea bolo mongo ko ekaya iwa. Ntuku ibwa (90) nda banto bonkama (100) bawa l'iwawa ea Ebola injola jima emo bawawa la jin'ea filovirus.

Nda mbala ea joso eki Ebola o'olaka, bontuya ea banto bawaki baki nd'atenyi ea tunku itano (25) la ntuku ibwa (90) njimola nd'anto bonkama (100). Nkangi eas

Iwawa ea Ebola eolenyaka mbala ea djoso nda mbula nkoto imoko la bonkama ibwa la ntunku nsambo l'otwa (1976) ek'eki eololaka mbal'ife ekek'omoko, mbal'ea joso nda Yambuku, bola bomo ntutuma l'ebale la jina Ebola ane nda boki'okiso Congo, ko emo nd'esanga emo nda Sudan.

Liyango ja iwawa lifeyane, lolo nde nkotola ea mbil'ene etumya 'te ndema (*Pteropodidae*) iyole muma bakus'oyalema l'iko.

Elenge na banto bakus'oata iwawa ekaya nkangi ea Ebola?

Banto bakus'oata Ebola la bileng'ine ife, nkina nga bonto aokita nyama eofitana l'efe (nda maoma, nda ndalamba, nkina nda ndala) nkina nkakita njweki ea bionge ea banto baweyi. Mbala bouke Ebola esambiana la bonto la bonto nga balongo nkina njweki eola nda bionge (nkpa, basafu, nsoyi, basi ea djende nkin'ea bomoto), ea banto bale la nkangi eolotshwa nda bionge nkina nda njel'ea mpota nda lofoso, nkina njweki ea bont'ofa la biongé boloci.

Okuseya ngoko o'ata nkangi nga ole la mpota nkina bont'ofa la nkangi aokita toma nkina aokisa esika eki bont'oki la nkangi okisaka. Toma bikos'oyalema ngole lito ile la njweki, lito ja ntange nkine, gants, toma ea mbatela biongé la toma baobokaka la bonganga ngome ntonga baosalela.

Bont'ole la dange ale na?

Ndekek'ea nkang'ea Ebola, banto bale nda nkaka joso mongo ea bokone nkangi wae:

- benganga;
- ilongo ko la banto bale ntutuma la bont'ole la nkangi;
- baleji bale ntutuma mongo nd'ekek'ea nsukola biongé ea bowei.

Ntshin'ekuseya banto baya nd'atanga ba'ate nkangi ea Ebola na?

Towawa ikaya nkang'ea Ebola ile bouke nda bionge nga banto baowa, la ngoko bionge ea banto bawaki la nkang'ea Ebola bakita o la benganga iloltshi bito ea mbatela biong'ikiyo ko ikundame l'ikao mongo. Benganga basala nda bosala la jn'ea OMS basanga 'te bionge ea banto nga bawaki la nkang'ea Ebola ikundame o la banto baolakema eleng'ea nkakunda, bale la toma eumaka ea nkankunda bawa boloci, o mpa bobbe ko la imemia.

- [Elenge na bakusey'oyabetala ko ekundelo ea imemia ea bonto awaki la nkang'ea Ebola nkina ea la nkngi ba'eta Marburg](#)

Ncine'ele benganga la basala l'iyo bela nda bobbe mongo ea mba'ata nkangi'ea Ebola na?

Benganga bale nda nkaka ea bolo mongo 'te bakusey'oata nkangi nga bafolote bito ja mpafeka o la mbatela bionge (BMB), nkina nga bafo kime beeko ja mbatela bionge, mpafeka nkangi ko la mbatela (MNM) ekek'el'iyo basaja banto bale l'efe. Benganga biumaka basala nda nsansaja ea biong'ea banto - lopitalo, dispensaires, ko la bisk'iumaka basaja banto - eeji 'te baeye la boloci mongo nkangi'eko ko l'elenge ekusa esamba ele banto ko bakime beeko la bolo mongo.

- [Benganga ea nkangi'ea Ebola nda bise ea Guine, nda Liberia ko nda ea Sierra Leone.](#)
- [Eleng'ea ndalota bito ea mbatela biongé - photos/foto.](#)

Nkangi'ea Ebola ekusoy'asamanya nd'eke'ea djende la waji basangana?

Esambiano ea nkang'ea Ebola, jima baende la ele bamato, ekus'eyalema, lolo etafeyana nsosolo. Ele isisi, lolo ekus'oyalama, 'te bomoto akaye djende nkangi. Eonga 'te baেকে buke joi ja esambiabo ea nkang'ea Ebola nd'ekek'ea mbetama ndatsha djende la bomoto. Joi ja ncina mongo la njekola elenge towawa ileka nda basi ea baende nkina ea bamoto nd'okola beoya. Ayoko, la elenge eyana, bosala endjekela baoyi bia nkangi baeta OMS (Organisation Mondiale de la Santé) esanga:

- Banto bauma basobika la nkangi'ea Ebola la baende nkina bamato bakiyo balande été'elo ea benganga la ncin'ea bayabatele la eleng'ekus'iyo oetama

'te bafo'ata nkangi ti nd'afeka ekiy'okele examen mbal'ife nda lopitalo etumya bafa la nkangi. La ncin'eko eji 'te ba'aka'a condoms.

- Baende basobkika la nkang'ea Ebola eonga wa'e bakele examen (la jina RE-PCR) nd'afeka ea nsanj'isato ea jibango ea nkangi, ko nga bamo balakanda la nkangi, nsanj'iumaka bakelake examens elaka o bafalenkina l'efe, wengi mpos'ife.
- Banto basobika la nkang'ea Ebola bakus'eyo kela:
 - batshike l'oetama la baende nkina la bamato, nkina
 - basalele la condoms l'eleng'ea nja batela bionge ekek'iumaka tii basi bakiyo ifenya 'te bafa la nkangi l'enkina.
- Nga baolena wa'e nkang'ea Ebola eosila, bakus'outela mbetama la bamato nkina la baende, bafa l'enkina la ncin'ea babange Ebola.
- Nda nkotola ea banto ba wanya ea bosala w'okiji bobima la ncin'ea bo kolongono ea bionge (OMS) basanga 'te baend'aumaka babikzki la nkang'ea Ebola bayabatele nga abetama la bomoto ko la fetu nda bionge nsanja djomi l'ife (12) jima ekek' iy'ondokaka ntadja ea nkangi tii basi bakiyo ea djende eolenya mbal'ife nd'examen'te bafa l'enkina lla nkang'ea Ebola.
- Nga baolena mbal'ife nd'examens 'te basi ba jende efa la nkang'ea Ebola, eonga wa'e bont'obiki l'efe la l'ikao mongo akele bofeto ea nsukola b'eoko la sabuni la basi nd'afek'ea nkakita basi ea baende nkina ea bamato; la ngoko basi bak'ae mongo nga ayaoja bo mongo. Nd'ekek'ene, eji 'te nga baosalela condoms la wanya ko baboke ngoko la wanya; la ncin'ea bafoyokita basi eola nde bionge.
- Eonga wa'e totumie imemia, lokumu la l'isei ele banto ba'obika la nkang'ea Ebola, baaji ko l'ilong'ikiyo.
- [Balako batala esembianelo ek'a nkang'ea Ebola](#)
- [Etutelo ea banto basobika la nkan'ea Ebola](#)

[Ntadja na ika'a esembianelo ea nkangi'Ebola?](#)

Ntadja itumya nkina ele nkang'ea Ebola: fefele ea ikao, bionge nko bolo, efe nd'ensuni, efe nd'otsha ko nd'ongongo ile ntadja itumya nga bonto alanga akone

nkang'ea Ebola ("ekek'ea tuli"). Elenge nkang'etshinyimwa, banto bifomanga ndokola la pulupulu ("ekek'ea mpela"), mpote nda lofoso ja bionge, ko la boloko ea bokongo ko la lofiko bifosale lenkina bolotshi, bik'ek'imo, ifotanga balongo nda katshi ko nd'olongo ea bionge.

Ekela bekolo inga joso 'te banto baeye baosambela nkang'ea Ebola?

Ekek'ea nja'amba efe, nkina jima etshoelo ea towawa enjenya nyadja ea nkangi, ekela bekolo bife (2) la bekolo tunku ife l'omoko (21). Banto bafo kusey'osambia bant'amo o nga ntadja dj'olenya. Towawa tokaya nkang'ea Ebola enya o nda examen nd'opitalo.

Ekeke na bont'akusey'okende nd'opitalo?

Bonto o'ata ntadja ngole nkang'ea Ebola (fefe, botsh'efe, bensuni efe, ndokola, pulupulu), okitaki bont'obka nkona bont'awaki nkina la nkang'ea Ebola, nkina atshwaki lokendo nda bisika bindeyana 'te iki la nkang'ea Ebola eonga 'te bakende nd'opigtal l'ikao monog.

Litutshi ea' Ebola lileko?

Litutshi dja nsukuta - mamela basi la nkina bauptshe basi nda njel'ea besisa - ko litutshi ea ntadja likaya nkang ekamba nda libiki. Batafoata bote ea mbaika la EVD. Lolonde, bete imo ileko ngol'ea bakila, litutsh'ea mpafeka efe ko baengele bete ea mbabikia.

Eki nkang'ea Ebola endolaki nda mbula ntuku ife la djomi la mwambe la mbula nkoto ife la djomi la mwambi la nkoto ife l'ibwa (2018-2019) nda Congo, [mbala ea joso bameke beete bilenge buuke](#) ncin'ea baeye la wanya boloci mongo elenge ekusey'obikia banto bale la nkang'ea Ebola ndatsha banto dja wanya la bankonji ea Congo.

Banto ba'ata nkang'ea Ebola bakus'oatuta nd'otumba?

Bosala ea bokiji bobimba ncin'ea bionge ea banto (OMS) efeka ilongo nkina etuka etute bont'ola la nkang'ea Ebola nd'otumba. Banto bale l'efe eji 'te baase itutshi nd'opitalo, nkina bisika bile la benganga bakusey'otuta nkang'ea Ebola.

Nga bonto aowa nd'ilombe ko lokayi lole wae aowa la nkang'ea Ebola, ilongo la etuka bafokita ko baonfie ilaka 'te baokunde. Eonga wae bakele l'ikao mongo baete benganga la basadji bandeya lolenge dja nkakunda bato basowa la nkang'ea Ebola baye.

Nkang'ea Ebola ekusey'elotama?

Banto bakuseya oyabatela la nkang'ea Ebola nga bakima balako eleng'ea nd'alota ko la njaabetela. Balako bale ngole nsukkola ea baoko, ofotutame labionge ea bonto bakanela 'te nkina baata nkang'ea Ebola, bafokite nkina bafongie bionge ea banto bawaki la nkang'ea Ebola.

Mangbele ea Ebola eleko?

Mangbele ea Ebola baomekaka nda ese ea Guine. Manbgel'eko, la jina ea rVSV-ZEBOV, balo ekolaka ko bamekaki ele banto nkoto djomi l'omoko la nkama mwambi la ntuk'inei l'omoko (11.841) nda mbula nkoto ife la djomi l'itano (2015). Nd'atenyi ea banto nkoto itano la nkama mwambi la ntuku isato la nsambo (5.837) baki o'ataka mangbele, nko nkang'ea Ebola enyanki nd'afeka ea bekolo djomi (10) nkina ndekana nd'afeka ea mangbele. Lolo nde, baolenaka 23 banto ba'ataki nkangi nd'afek'a bekolo djomi (10) nkina ndekana nd'atsha ea banto bakolaki mangbele.

Mameka ea mangbele ekelamaki la isanga ea bokiji baangela baoyi ba bionge (OMS), la bakonji ea ese ea Guine baangela baoyi ba bionge, la bosala emo jina Benganga Bafala la Ndelo (Médecins Sans Frontières) ko la bankonji wa ese ea Norvège, ko la basanga imo ea besala ea bokiji. Baolaka meko jose bamange mangbel, ko bakkaki mangeble buji batanaki nkangi ileko, ko bamo baati mangbele d'afeka ea mposo 3.

Ayeko basaela la mangbel'ea rVSV ZEBOV nda Congo. [Baolena 'te mangel'eko ele boloci mongo.](#)

- [Banto ba wanya ba OMS : njengela boloci mangbele la bokolo ea djomi l'ife nda nsanja ea inei nda mbula nkoto ife la djomi l'ibwa \(12 Avril 2019\)](#)
- [Lomeko dja nsuka l'otumia wae mabgbele ekaya mbatela ea bolo mongo la nkang"ea Ebola](#)

Translated into Mongo-Nkundu by Uliza, LLC for Athinkra, LLC from “Ebola virus disease FAQ”, WHO, 19 June 2019 (translation finished 19 July 2022). WHO is not responsible for the content or accuracy of this translation. In the event of any inconsistency between the English and the Mongo-Nkundu translation, the original English version shall be the binding and authentic version.